

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas sayısı:1976/26

Karar sayısı:1976/47

Karar günü:12/10/1976

Resmi Gazete tarih/sayı:17.3.1977/15881

İtiraz yoluna başvuran : Palu Asliye Hukuk Mahkemesi.

İtirazın konusu : 9/7/1961 günlü, 334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının, 20/9/1971 günlü, 1488 sayılı Yasanın birinci maddesiyle değişik 38. maddesinin ve 11/8/1970 günlü Resmi Gazete'de yayımlanan 1319 sayılı Emlâk Vergisi Kanununun 1610 sayılı Kanunla değişik 23. maddesinin (a) bendinin Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle iptali isteminden ibarettir.

I- OLAY :

Davacı kamulaştırılan taşınmaz için kıymet takdir komisyonunca biçilen değeri az bularak bunun artırılması için dava açmış, buna karşılık idare de takdir olunan bedelin, malikin daha önce vergi bildiriminde açıkladığı değerden daha çok olduğunu ileri sürerek beyannamede gösterilen değere indirilmesini istemiştir. Birleştirilerek görülen dava sırasında taşınmazı kamulaştırılan tarafça, Anayasa'nın 38. maddesini değiştiren 1488 sayılı Yasa ile 1319 sayılı Yasanın 1610 sayılı Yasa ile değişik 23. maddesinin (a) bendinin, Anayasanın Başlangıç bölümündeki temel İlkelere, sosyal hukuk devleti, eşitlik ve sosyal adalet kurallarına aykırı düştüğü ileri sürülmüş, bu iddiayı ciddi bulan mahkeme sözü geçen Anayasa ve kanun hükümlerinin iptali için Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.

III- METİNLER :

1- İptali istenen kurallar :

a) Anayasa'nın 20/9/1971 günlü, 1488 sayılı Yasa ile değişik 33. maddesi şöyledir :

"Madde 38- Devlet ve kamu tüzel kişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz mallan, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, tamamını veya bir kısmını kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idari irtifaklar kurmaya yetkilidir.

Ödenecek karşılık, taşınmaz malın tamamının kamulaştırılması halinde o malın malikinin kanunda gösterilecek usul ve şekle uygun olarak bildireceği vergi değerini; kısmen kamulaştırmalarda da, vergi değerinin kamulaştırılan kısma düşen miktarını aşamaz.

Kamulaştırılan taşınmaz mal karşılığının vergi değerinden az takdir edilmesi halinde malikin itiraz ve dava hakkı saklıdır.

Çiftçinin topraklandırılması, ormanların Devletleştirilmesi, yeni orman yetiştirilmesi ve iskân projelerinin gerçekleştirilmesi amaçlarıyla kamulaştırılan taşınmaz mal ve kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprak bedellerinin ödeme şekli kanunla gösterilir.

Kanunun taksitle ödemeyi öngördüğü hallerde çiftçinin topraklandırılması, ormanların Devletleştirilmesi, yeni orman yetiştirilmesi ve iskân projelerinin gerçekleştirilmesi için konulacak süre yirmi yılı; kıyıların korunması ve turizm amacıyla yapılacak kamulaştırmalarda ise bu süre on yılı aşamaz. Bu takdirde, taksitler eşit olarak ödenir ve kanunla gösterilen faiz haddine bağlanır.

Esas sayısı:1976/26
Karar sayısı:1976/47

Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleyen çiftçinin hakkaniyet ölçüleri içinde geçinebilmesi için zaruri olan ve kanunla gösterilen kısmın ve küçük çiftçinin kamulaştırılan toprağının bedeli her halde peşin ödenir."

b) 1/3/1971 gününde yürürlüğe giren 1319 sayılı Emlâk Vergisi Kanununun 1610 sayılı Kanunla değişik 23. maddesi şöyledir :

Beyanname verme süresi :

"Madde 23- Emlâk Vergisi ile ilgili olarak :

a) Bina, arsa ve araziler için 5 yılda bir defa olmak üzere verilecek beyannameler, Maliye Bakanlığınca mükelleflerin genel beyana davet edildikleri tarihi takibeden bütçe yılının Mart, Nisan ve Mayıs aylarında,

b) Yeni inşa edilen binalara ait beyannameler, inşaatın sona erdiği veya inşaatın sona ermesinden evvel kısmen kullanılmaya başlanmış ise her kısmın kullanılmasına başlandığı bütçe yılı içerisinde,

c) Bu kanunun 33 üncü maddesinin (8 numaralı fıkra hariç) yazılı vergi değerini tadil eden sebeplerin doğması halinde beyannameler, değişikliğin vukubulduğu bütçe yılı içerisinde,

d) Bu Kanunun 33 üncü maddesinin 8 numaralı fıkrasında yazılı vergi değerini tadil eden sebeplerin doğması halinde beyannameler, Maliye Bakanlığınca yapılacak beyana davet tarihini takibeden bütçe yılının Mart, Nisan ve Mayıs aylarında, Emlâkin bulunduğu yerdeki ilgili vergi dairesine verilir.

(b), (c) ve (d) fıkraları gereğince beyanname verenler de Maliye Bakanlığınca yapılacak genel beyana davet tarihini, takibeden bütçe yılının Mart, Nisan ve Mayıs aylarında yeniden beyanda bulunmaya mecburdurlar.

(a) fıkrasında yazılı beyanname verme süresini Ağustos ayı sonuna kadar uzatmaya Maliye Bakanlığı yetkilidir.

(b) ve (c) fıkralarında yazılı haller bütçe yılının son üç ayı içinde vukubulduğu takdirde beyanname, olayın vukubulduğu tarihten itibaren üç ay içinde verilir.

Maliye Bakanlığı genel beyanların yapılacağı süre içerisinde mükelleflerin beyanname verme tarihlerini tesbit etmek hususunda vergi dairelerine yetki verebilir."

(Mahkemenin iptal istemi, bu maddenin birinci fıkrasının (a) bendinde yer alan hükme yöneliktir.)

2- İtiraza dayanak tutulan Anayasa Kuralları :

Madde 12- Herkes, dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayırımı gözetilmeksizin, kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.

Madde 36- Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar ancak kamu yararı amacıyla kanunla sınırlanabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.

3- Konu ile ilgili öteki Anayasa hükümleri:

Esas sayısı:1976/26
Karar sayısı:1976/47

Başlangıç :

Tarihi boyunca bağımsız yaşamış, hak ve hürriyetleri için savaşmış olan;

Anayasa ve Hukuk dışı tutum ve davranışlarıyla meşruluğunu "kaybetmiş bir iktidara karşı direnme hakkını kullanarak 27 Mayıs 1960 Devrimini yapan Türk Milleti;

Bütün fertlerini, kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde, milli şuur ve ülküler etrafında toplıyan ve milletimizi, dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak milli birlik ruhu içinde daima yüceltmeyi amaç bilen Türk Milliyetçiliğinden hız ve ilham alarak ve;

"Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" ilkesinin, Milli Mücadele ruhunun millet egemenliğinin, Atatürk Devrimlerine bağlılığın tam şuuruna sahip olarak:

İnsan hak ve hürriyetlerini, milli dayanışmayı, sosyal adaleti ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak demokratik hukuk devletini bütün hukuki ve sosyal temelleriyle kurmak, için;

Türkiye Cumhuriyeti Kurucu Meclisi tarafından hazırlanan bu Anayasa'yı kabul ve ilân ve onu, asıl teminatın vatandaşların gönüllerinde ve iradelerinde yer aldığı inancı ile, hürriyete, adalete ve fazilete aşık evlâtlarının uyanık bekçiliğine emanet eder.

Madde 2- Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve Başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, milli, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir.

Madde 9- Devlet şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki Anayasa hükmü değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez.

Madde 64- Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak, Devletin bütçe ve kesin hesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek, para basılmasına, genel ve özel af ilânına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek, Türkiye Büyük Millet Meclisinin yetkilerindedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, kanunla, belli konularda, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararnameler çıkarmak yetkisi verebilir. Yetki veren kanunda, çıkarılacak kararnamelerin amacı, kapsamı ve ilkeleriyle bu yetkiyi kullanma süresinin ve yürürlükten kaldırılacak kanun hükümlerinin açıkça gösterilmesi ve kanun hükmünde kararnamede de yetkinin hangi kanunla verilmiş olduğunun belirtilmesi lâzımdır.

Bu kararnameler, Resmi Gazete'de yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir. Kararnameler, Resmi Gazete'de yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kararnameler, Anayasa'nın ve yasama meclisleri içtüzüklerinin kanunların görüşülmesi için koyduğu kurallara göre, ancak komisyonlarda ve genel kurullarda diğer kanun tasarı ve tekliflerinden önce ve ivedilikle görüşülüp karara bağlanır.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler, bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmi Gazete'de yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri bu değişikliklerin Resmi Gazete'de yayımlandığı gün yürürlüğe girer.

Esas sayısı:1976/26
Karar sayısı:1976/47

Anayasa'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel hak ve hürriyetler ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez. Anayasa Mahkemesi, bu kararnamelerin Anayasa'ya uygunluğunu da denetler.

Madde 85- Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Meclisler, çalışmalarını kendi yaptıkları içtüzüklerin hükümlerine göre yürütürler.

İçtüzük hükümleri, siyasi parti gruplarının, Meclislerin bütün faaliyetlerine kuvvetleri oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenir. Siyasi parti grupları, en az on üyeden meydana gelir.

Meclisler, kendi kolluk işlerini Başkanları eliyle düzenler ve yürütürler.

Madde 91- Kanun teklif etmeye, Bakanlar Kurulu ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri yetkilidirler.

Üyeler, kendi tekliflerini her iki Meclisin ilgili komisyonlarında savunabilirler.

Madde 92- Kanun tasarı ve teklifleri önce Millet Meclisinde görüşülür.

Millet Meclisinde kabul, değiştirilerek kabul veya reddedilen tasarı ve teklifler Cumhuriyet Senatosuna gönderilir.

Millet Meclisinde kabul edilen metin, Cumhuriyet Senatosunca değişiklik yapılmadan kabul edilirse, bu metin kanunlaşır.

Cumhuriyet Senatosu, kendisine gelen metni değiştirerek kabul ederse, Millet Meclisinin bu değişikliği benimsemesi halinde metin kanunlaşır.

Millet Meclisi, Cumhuriyet Senatosundan gelen metni benimsemezse, her iki, Meclisin ilgili komisyonlarından seçilecek eşit sayıdaki üyelerden bir karma komisyon kurulur. Bu komisyonun hazırladığı metin Millet Meclisine sunulur. Millet Meclisi, karma komisyonca veya Cumhuriyet Senatosunca veya daha önce kendisince hazırlanmış olan metinlerden birini olduğu gibi kabul etmek zorundadır. Cumhuriyet Senatosunda üye tamsayısının salt çoğunluğu ile kabul edilmiş olan madde değişikliklerinde, Millet Meclisinin kendi ilk metnini benimsemesi için, üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu gereklidir. Bu halde açık oya başvurulur.

Millet Meclisinin reddettiği bir tasan veya teklif, Cumhuriyet Senatosunca da reddedilirse, düşer.

Millet Meclisinin reddettiği bir tasarı veya teklif, Cumhuriyet Senatosunca olduğu gibi veya değiştirilerek kabul edilirse, Millet Meclisi, Cumhuriyet Senatosunun kabul ettiği metni yeniden görüşür. Cumhuriyet Senatosunun metni Millet Meclisince benimsenirse, kanunlaşır; reddedilirse, tasarı veya teklif düşer; Cumhuriyet Senatosundan gelen metin Millet Meclisince değiştirilerek kabul edilirse, 5. fıkra hükümleri uygulanır.

Cumhuriyet Senatosunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ile tümü reddedilen bir metnin Millet Meclisi tarafından kabulü için, üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu lâzımdır. Bu halde açık oya başvurulur.

Cumhuriyet Senatosunca üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile tümü reddedilen bir metnin kanunlaşabilmesi, Millet Meclisi tarafından üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile kabul edilmesine bağlıdır. Bu halde açık oya başvurulur.

Esas sayısı:1976/26
Karar sayısı:1976/47

Cumhuriyet Senatosu, kendisine gönderilen bir metni, Millet Meclisi komisyonlarında ve genel kurulundaki görüşme süresini aşmayan bir süre içinde karara bağlar; bu süre üç ayı geçemez ve ivedilik hallerinde onbeş günde, ivedi olmayan hallerde bir aydan kısa olamaz. Bu süreler içinde karara bağlanmayan metinler Cumhuriyet Senatosunca, Millet Meclisinden gelen şekliyle kabul edilmiş sayılır. Bu fıkra da belirtilen süreler Meclislerin tatili devamınca işlemez.

Yasama Meclislerinin ve mahalli idarelerin seçimleri ve siyasi partilerle ilgili tasarı ve tekliflerin kabul veya reddinde yukardaki fıkralar hükümleri uygulanır. Ancak, karma komisyon kurulmasını gerektiren hallerde, karma komisyonun raporu, Türkiye Büyük Millet Meclisinin birleşik toplantısında görüşülür ve karara bağlanır; Türkiye Büyük Millet Meclisinin birleşik toplantısında Millet Meclisinin ilk metninin kabulü için üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu lâzımdır. 8. ve 9. fıkralar hükümleri saklıdır.

Madde 155- Anayasa'nın değiştirilmesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte biri tarafından yazıyla teklif edilebilir. Anayasa'nın değiştirilmesi hakkındaki teklifler ivedilikle görüşülemez. Değiştirme teklifinin kabulü, Meclislerin ayrı ayrı üye tamsayılarının üçte iki çoğunluğunun oyuyla mümkündür.

Anayasa'nın değiştirilmesi hakkındaki tekliflerin görüşülmesi ve kabulü 1. fıkradaki kayıtlar dışında, kanunların görüşülmesi ve kabulü hakkındaki hükümlere tabidir.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesinin 6/5/1976 gününde Kani Vrana, İhsan Ecemiş, Ahmet Akar, Halit ZARBUN, Ziya Önel, Abdullah Üner, Ahmet Koçak, Şekip Çopuroğlu, Fahrettin Uluç, Muhittin Gürün, Lütfi Ömerbaş, Hasan Gürsel, Âdil Esmer, Nihat O. Akçakayalıoğlu ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun katılmalarıyla içtüzüğün 15. maddesi uyarınca yaptığı ilk inceleme toplantısında:

1- Anayasa Mahkemesinin itirazı incelemeye görevli ve yetkili olup olmadığı;

2- Mahkemenin itiraz yoluna başvurmayaya yetkili olup olmadığı;

3- Anayasa değişikliklerinin, biçim yönünden Anayasa'ya aykırılıklarına ilişkin incelemenin kapsamı ve özellikle Anayasa'nın 9. maddesinde yazılı ilkeler açısından tartışılması gerekip gerekmiyeceği;

sorunları üzerinde durulmuş ve sonunda; Anayasa değişikliklerinin, Anayasa'nın 147. maddesinin birinci fıkrası uyarınca Anayasa'da gösterilen şekil şartlarına uygunluğu bakımından denetlenebileceği, itiraz yoluna başvuran mahkemenin davada uygulayacağı Anayasa hükümlerinin ilişkin değişikliklerin aynı kural açısından denetlenmesini isteme yetkisinin bulunduğu ve nihayet bu gibi değişikliklerin Anayasa'nın 9. maddesinde yazılı "değiştirilemezlik" ve "teklif edilemezlik" ilkeleri yönünden incelenmesinin, biçimsel denetiminin ilk evresi olduğu 38. maddenin Anayasa'ya esastan aykırı bulunduğu yolundaki itirazın ise, Anayasa Mahkemesinin inceleme görevi dışında bulunması nedeniyle reddi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Mahkememizin bu konular hakkındaki görüşü ve bu görüşün dayanağı olan gerekçeler 12/10/1976 günlü, Esas: 1976/38, Karar: 1976/46 sayılı kararında ayrıntılarıyla açıklanmış olduğundan burada yinelenmesine gerek görülmemiştir.

Her ne kadar Anayasa Mahkemesine başvuran mahkemenin gerekçeli kararında; Anayasa'nın değişik 38. maddesinin tümü itiraz konusu yapılmış ise de, dava konusunun olay bölümünde açıklanan niteliğine göre, ancak 38. maddenin birinci, ikinci ve üçüncü fıkraları davada uygulanacağından, incelemenin bu fıkralar açısından sınırlı olarak yapılması gerekli görülmüştür.

Böylece yapılan ilk inceleme sonunda ;

"1- Anayasa'nın 20/9/1971 günlü, 1488 sayılı Kanununun 1. maddesi ile değişik 38. maddesinin Anayasa'ya esastan aykırı bulunduğu ilişkin iddiayı içeren itirazın Anayasa Mahkemesinin görevi dışında bulunması nedeni ile reddine, işin esasının, Anayasa'nın şekil şartlarına ve bu arada 155., 85., 91., 92., 9. ve 2. maddelerine uygun olup olmadığının birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarla sınırlı olarak incelenmesine;

2- 1319 sayılı Emlâk Vergisi Kanununun 1610 sayılı Yasa ile değişik 23. maddesinin (a) bendine yönelik itirazın esasının incelenmesine;" oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- BİÇİM YÖNÜNDEDEN İŞİN ESASININ İNCELENMESİ:

İşin esasına ilişkin rapor, Palu Asliye Hukuk Mahkemesinin 12/4/1976 günlü, 1973/2762 sayılı yazısına bağlı olarak gelen gerekçeli karar ve ekleri, iptali İstenen Anayasa ve yasa kuralları, ilgili Anayasa ve Yasa hükümleri, bunlara ilişkin gerekçelerle Yasama Meclisleri görüşme tutanakları, konu ile ilgili öteki metinler okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Anayasa'nın 38. maddesi yönünden :

İlk inceleme kararında belirtildiği üzere, 38. maddeye ilişkin değişiklik üzerindeki inceleme, Anayasa'nın öngördüğü biçim koşulları açısından yapılacaktır. Anayasa değişiklikleri için biçim yönünden önkoşul, 9. maddede gösterilmiştir. Değişiklik önerisinin, bütün öteki biçim koşullarından önce, bu maddede belirtilen "teklif edilemezlik" kuralına ters düşecek nitelikte olmaması gerekir. Başka bir deyimle, değişiklik önerisinin önce Cumhuriyet ilkeleriyle bağdaşıp bağdaşmadığı saptanacak, önerinin bu niteliğe aykırı bir yönü bulunmadığı sonucuna varılırsa, öteki biçim koşulları açısından incelemenin sürdürülmesine geçilecektir. O halde 38. maddenin davaya konu olan birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarının anayasal denetimi bu sıra izlenerek yapılacaktır. .

1- Birinci fıkra yönünden :

a) Anayasa'nın 38. maddesinin birinci fıkrasının değişiklikten önceki ve sonraki metinleri karşılaştırıldığında saptanan durum şudur :

Devlet veya kamu tüzel kişileri, özel mülkiyette bulunan taşınmaz mallan kamulaştırma yetkisine sahiptir. Bunun için öngörülen temel ilke, kamu yararının bulunması ve kamulaştırma bedelinin peşin ödenmesidir. Kamulaştırılan taşınmazların malikine ödenecek tutar, değişiklikten önce "gerçek karşılıkları" deyimiyile tanımlanmış olduğu halde, değişiklikten sonra bu deyimden "gerçek" sözcüğü kaldırılarak sadece "karşılıkları" sözcüğü bırakılmıştır.

Sözlüklerde "karşılık" (bir şey alınırken karşı tarafa verilen başka şey, bedel) olarak belirtilmektedir. Kamulaştırılan taşınmazın mülkiyeti kamu kuruluşuna geçerken, bu kamu kuruluşunun taşınmaz malikine ödeyeceği bedel, yukarıda açıklandığı üzere, Anayasaca "karşılık" olarak adlandırılmıştır. Mülkiyet hakkının el değiştirmesinde, ödenecek bedel, tarafların serbest iradeleriyle saptanır. Kamulaştırma ise, kişinin serbest iradesi dışında bir işlemle, onun rızasına bakılmaksızın mülkiyet hakkının kamu idaresine geçmesini sağlayan bir zorluluk müessesesidir. Böyle olunca kamulaştırılan taşınmaz karşılığında kişiye ödenen para ile, el değiştiren mülkiyet hakkının içeriği arasında adalete uygun bir dengenin bulunması gerekmektedir. Bu denge, mülkiyet hakkının karşılığı olarak ödenen paranın, taşınmazın gerçek değerini göstermesiyle sağlanabilir. Birinci fıkrada yer alan "karşılık" sözcüğünün bunun dışında bir anlam taşımasına, sözcüğün doğal kayramı ve fıkra metninin soyut biçimi elverişli değildir.

Bununla birlikte birinci fıkrada değişiklikten önce yer alan "gerçek kargılıkları" deviminden, Anayasa değişikliğiyle "gerçek" sözcüğünün çıkarılmış bulunması olumsuz bir anlama yolaçabilir. Yani Kamulaştırma karşılığı olarak kişiye ödenen paranın, taşınmazın artık "gerçek" karşılığı olmayabileceği düşüncesi akla gelebilir. Bu takdirde, sadece "karşılık" sözcüğünün, doğal yorumun tersine, hangi değeri belirttiği yine Anayasa değişikliğiyle aydınlığa kavuşturulması gerekir. Nitekim bu değişiklikte 38. maddeye ikinci ve üçüncü fıkralar eklenmiş ve birinci fıkradaki "karşılık" sözcüğünün, doğal anlamdan ayrılarak neyi belirttiği açıklanmış, bunun taşınmazın gerçek değerim değil, vergi değerini ifade ettiği ortaya konmuştur. Ancak ikinci ve üçüncü fıkralar Anayasa Mahkemesinin 12/10/1976 günlü, Esas : 1976/38, Karar: 1976/46 sayılı kararıyla iptal edilmiş ve bu durumda birinci fıkradaki "karşılık" sözcüğüne, gerçek değerden başka anlamlar verilmesine hukuksal dayanak kalmamıştır. Esasen sözü geçen Anayasa Mahkemesi kararının gerekçesinde, mülkiyet, kamulaştırma ve vergilendirme kavramları geniş bir biçimde incelenmiş, "vergi değeri" kavramının kamulaştırma bedeline dayanak tutulmasının, Anayasa'nın 9. maddesinde belirlenen Devlet şekliyle, özellikle Cumhuriyet rejiminin temelinde yatan demokratik hukuk devleti kavramıyla bağdaşmadığı, bu nedenlerle teklif edilemeyecek nitelikte olan Anayasa değişikliğinin iptali gerektiği bütün ayrıntılarıyla açıklanmıştır. Böylece birinci fıkradaki "karşılık" deyiminin, gerek sözlük, gerek alışlagelen hukuksal kavramına uygun "gerçek" anlamı dışında değerlendirilmesine neden olan ikinci ve üçüncü fıkralar hükümleri ortadan kalkınca, kamulaştırılan taşınmazlar karşılığında hak sahiplerine ödenecek paranın bu taşınmazların kamulaştırma günündeki gerçek bedelleri olduğu kendiliğinden meydana çıkmaktadır. O halde birinci fıkranın 20/9/1971 günlü, 1488 sayılı Yasa ile değişik metninin, Anayasa'nın 9. maddesi yoluyla 2. maddesinde ve başlangıç hükümlerinde açıklanan Cumhuriyet ilkelerine özellikle demokratik hukuk devleti kavramına aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

Nihat O. Akçakayalıoğlu bu sonuca değişik gerekçe ile katılmıştır.

b) 38. maddenin birinci fıkrasındaki değişikliğin, Anayasa'nın 155., 85., 91. ve 92 maddelerinde yazılı öteki biçim kurallarına aykırı olarak yasalaşmış yasalaşmadığı üzerinde de durulmuştur. Bu maddelerde yazılı biçim kurallarına aykırı bir yasama işlemi saptanamamış, ancak değişiklik önerisinin, yasama meclislerinde öncelikle ele alınmasının Anayasa'ya aykırı bir yönü bulunup bulunmadığı konusu ayrıca tartışılmıştır. Her ne kadar Anayasa'nın 155. maddesinde: (Anayasa'nın değiştirilmesi hakkındaki teklifler ivedilikle görüşülemez) denilmekte ise de, bu hüküm sadece ivediliği hedef almakta, önceliği kapsamamaktadır. Çünkü değişiklik teklifinin Millet Meclisinde görüşüldüğü tarihte yürürlükte olan Dahili Nizamnamenin 70. ve sonraki maddelerinde "ivedilik" in iki kez yerine bir kez görüşme ile yetinilmesi, "önceliğin" ise başka kanun tasarı ve tekliflerinden önce görüşülmesi biçiminde nitelendirildiği belirlenmektedir. Anayasa'nın 155. maddesinin yasakladığı yöntem ise sadece ivediliğe ilişkindir. Öncelikle görüşme, bu yasağın dışında kalmaktadır. Bu durumda Anayasa'nın 38. maddesinde değişiklik yapılmasına ilişkin metnin, Yasama meclislerinde öncelikle görüşülmesinde Anayasa'ya aykırı bir yöntem uygulandığı öne sürülemez.

Muhittin Gürün, Anayasa değişikliklerinin Yasama Meclislerinde öncelikle görüşülmesinin Anayasa'ya aykırı olduğu düşüncesiyle yukarıda açıklanan görüşe katılmamıştır.

2- İkinci ve üçüncü fıkralar yönünden :

Anayasa'nın 38. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları, Anayasa Mahkemesince 12/10/1976 günlü, Esas: 1976/38, Karar: 1976/46 sayılı kararlarla iptal edilmiş olduğundan, bu fıkralara yönelik iptal istemi hakkında yeniden karar verilmesine yer kalmamıştır.

B- Emlâk Vergisi Kanununun 23/a maddesi yönünden :

Esas sayısı:1976/26
Karar sayısı:1976/47

İtiraz yoluna başvuran mahkeme, 29/7/1970 günlü, 1319 sayılı Emlâk Vergisi Kanununun 17/7/1972 günlü, 1610 sayılı Yasa ile değişik 23. maddesinin birinci fıkrasında yer alan (a) bendi hükmünün de iptalini istemiştir. Bu bent hükmü taşınmaz mal maliklerinin beyanname verme süresini düzenlemiştir. Emlâk Vergisi ile ilgili olarak, "Bina, arsa ve araziler için 5 yılda bir defa olmak üzere verilecek beyannameler, Maliye Bakanlığınca mükelleflerin genel beyana davet edildikleri tarihi takip eden Bütçe yılının Mart, Nisan ve Mayıs aylarında ... emlâkin bulunduğu yerdeki ilgili vergi dairesine..." verileceği iptali istenen bu bentte açıklanmaktadır. Mahkemenin gerekçeli kararında, beş yıl önce verilen beyannamelerde yazılı emlâk değerlerinin kısa zamanda yükseldiği, bu bakımdan kamulaştırma günündeki gerçek değeri yansıtmadığı, durumun böyle olmasında taşınmaz sahiplerine bir sorumluluk yüklenemeyeceği beyannameye bildirilen emlâk değerlerinin zamanla ayarlanabilmesi yetki ve olanağının malike tanınmadığı belirtilmekte ve davanın çözümünde uygulanma olanağı bulunan bu hükmün de iptali istenmektedir.

Kamulaştırılan taşınmazın takdir edilen bedelinin artırılması veya indirilmesi davalarında Emlâk Vergisi Kanununun değişik 23/a maddesinin gözönünde tutulabilmesi, Anayasa'nın 38. maddesinin İkinci ve Üçüncü, fıkralarının buyurucu kurallarının yürürlükte olmasına bağlıdır. İkinci ve Üçüncü fıkraların ise, yukarıda açıklandığı üzere, Anayasa Mahkemesinin 12/10/1976 günlü, Esas: 1976/38, Karar: 1976/46 sayılı kararıyla iptaline karar verilmiş bulunmaktadır. Bu durumda yalnız Emlâk Vergisi işlemlerinde uygulanma olanağı olan beyannamelerin ve bu beyannamelerin verilme süresinin, kamulaştırmadan doğan davalarda herhangi bir etkisi kalmamıştır. Emlâk Vergisi Kanununun sözü geçen 23/a maddesi davamın bu evresinde, mahkemece artık uygulanma olanağını yitirmiştir. Bu hükmün iptalini istemeye mahkemenin yetkisi bulunmadığından bu konuya yönelen itirazın gösterilen nedenle reddi gerekmektedir.

Nihat O. Akçakayalıoğlu bu görüşe katılmamıştır.

VI- SONUÇ:

1- 9/7/1961 günlü, 334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 20/9/1971 günlü, 3.488 sayılı Yasa ile değişik 38. maddesinin birinci fıkrasının, Anayasa'nın 9. maddesinde yer alan (Devlet şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki Anayasa hükmü değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez) yolundaki biçim kuralına aykırı olmadığına ve itirazın bu ilke açısından reddine oybirliğiyle;

2- 38. maddenin itiraz konusu birinci fıkrasının değiştirilmesi için yapılan yasama işlemlerinde, Anayasa'nın öteki biçim kurallarına aykırılık bulunmadığına ve itirazın bu nedenle reddine, Muhittin Gürün'ün sadece öncelikle görüşme yapılmasının Anayasa'ya aykırı olduğu yolunda ki karşıoyuyla ve oyçokluğuyla;

3- 38. maddenin ikinci ve üçüncü fıkraları Anayasa Mahkemesince 12/10/1976 günlü, Esas : 1976/38 ve Karar: 1976/46 sayılı kararlarla iptal edilmiş olduğuna göre, bu fıkralar yönünden yeniden karar verilmesine yer kalmadığına oybirliğiyle;

4- Anayasa'nın 1488 sayılı Yasa ile değişik 38. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarının iptaline karar verilmiş olması karşısında 29/7/1970 günlü, 1319 sayılı Emlâk Vergisi Kanununun 17/7/1972 günlü, 1610 sayılı Kanunla değişik 23. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin davanın bu evresinde uygulanma niteliğini yitirdiği sonucuna varıldığından bu konudaki başvurduğum da Mahkemenin yetkisizliği yönünden reddine Nihat O. Akçakayalıoğlu'nun karşıoyuyla ve oyçokluğuyla;

12/10/1976 gününde karar verildi.

Başkan
Kâni Vrana

Başkanvekili
Şevket Müftügil

Üye
Halit Zurbun

Üye
Ziya Önel

Üye
Abdullah Üner

Üye
Ahmet Koçak

Üye
Şekip Çopuroğlu

Üye
Fahrettin Uluç

Üye
Muhittin Gürün

Üye
Lütfi Ömerbaş

Üye
Hasan Gürsel

Üye
Ahmet Salih Çebi

Üye
Adil Esmer

Üye
Nihat O.
Akçakayalıoğlu

Üye
Ahmet H. Boyacıoğlu

KARŞIOY YAZISI

Yukarıki kararda incelenen 1488 sayılı Anayasa değişikliği, yasama meclislerinde (öncelik) usulü uygulanmak suretiyle görüşülüp kabul edilmiştir. Oysa Anayasa'nın 155. maddesinde (Anayasa'nın değiştirilmesi hakkındaki teklifler ivedilikle görüşülemez.) kuralı yer almaktadır.

Anayasa Koyucu, Devlet yapısını oluşturan temel yasanın, aceleliği sağlayan yöntemler uygulanarak değiştirilmesini sakıncalı görmüş ve değişiklik önerilerinin meclislerde olağan usuller içerisinde, yani sükûnetle ve üyelere enine boyuna inceleme, araştırma ve düşünme olanağı sağlamak suretiyle görüşülerek karara bağlanmasını, Anayasanın niteliğinin zorunlu bir sonucu saymıştır, bu nedenle de sözü geçen hükmün, Anayasa değişikliklerinde uygulaması zorunlu bir kural olarak koymuştur.

Bu bakımdan 155. madde de geçen (ivedilik) sözcüğünü, içtüzüklerde sadece bu ad altında düzenlenmiş bulunan görüşme yöntemine münhasır sayarak, acele görüşmeyi sağlayan öteki usullerin, bu arada (Öncelik) usulünün bu yasak dışında kaldığını düşünmek mümkün değildir.

Konuya ilişkin ayrıntılı düşüncelerim, Anayasa Mahkemesinin 13/4/1971 günlü, 1970/41 - 1971/37 sayılı kararına ilişkin karşıoy yazımda belirtilmiş ve 23/3/1976 günlü, 1975/167 - 1976/19 sayılı kararına ilişkin karşıoy yazımda da yinelenmiş olduğundan aynı açıklamalara bir kez de burada yer verilmesine gerek görülmemiştir. (Resmi Gazeteler :

Esas sayısı:1976/26
Karar sayısı:1976/47

17/3/1972, Sayı: 14131, S. 7-8; 12/8/1976 Sayı: 15675, S: 11-12)

Belirtilen nedenlerle, Anayasa'nın 155. maddesindeki şekil şartlarına aykırı biçimde yasalaşan 1488 sayılı Anayasa değişikliği ile oluşturulan söz konusu 38. maddenin birinci fıkrasının yeni metni Anayasa'ya aykırıdır, iptaline karar verilmelidir.

Bu yüzden kararın konuya ilişkin bölümüne karşıyım.

Üye

Muhittin Gürün

KARŞIOY YAZISI

Anayasa'yı değiştiren 20/9/1971 günlü ve 1488 sayılı metin, 38. maddenin 1. fıkrası ile 2. ve 3. fıkralarını birlikte ele alıp, birlikte değiştirmiştir. Böylece bu üç fıkra hükümlerinin oluşturdukları eski "bütün" yerine "bir yeni bütün" getirilmiştir.

Birinci fıkra, 1961 Anayasasında "gerçek değer"den söz ederken, yapılan değişiklikte "karşılık" değimine yer verilmiş "gerçek değer" anlayışı bırakılmıştır.

Kararın, Sayın çoğunlukça saptanan gerekçesinde sözü edilen "gerçek değer kavramı" nın en başta sahibinin malına yaptığı katkılar ile aynı süreçde tüm öteki malların değerlerini değiştirmiş nedenlerin aynı oran içinde kalan etkisi sonuçlarını kapsadığı ve bunlar dışı etkenlerle oluşan fiyat artışlarını reddettiği açık ve kesindir. Fakat,

İnceleme konusu 38. madde 1. fıkra hükmü ile ön görülen "gerçek değer" değil, kamusal zorunluklarla yapılması ve başarılması kaçınılmaz nitelik gösteren işlere, "girişimi önlemeyecek bir karşılık" olduğu kuşkusuzdur ve Sayın çoğunluktan ayrılışım nedeni de budur.

Üye

Nihat O.
Akçakayalıoğlu